

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ЛІТЕРАТУРИ)

О.М. МАТІЙЧУК, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВП НУБіП «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»

***Анотація.** Проаналізовано сучасні методи викладання української та зарубіжної літератури крізь призму використання компаративістики як форми міжлітературних та міжкультурних взаємин. У статті наведено досвід проведення занять української та зарубіжної літератури в коледжі з використанням прийомів компаративного аналізу.*

***Ключові слова:** компаративістика, компаративний аналіз, полікультурна компетентність, методика викладання української та зарубіжної літератури*

Постановка проблеми в загальному вигляді Сучасне заняття має демонструвати уміле використання викладачем всіх можливостей вихованця, всього його потенціалу з метою активного розумового розвитку, глибокого й усвідомленого засвоєння літературних понять, формування комунікативної компетентності та морально-вольових якостей, виховання активної особистості. Від того, як проводяться заняття, який їхній зміст, структура і методичне забезпечення, як володіє викладач технологією його проведення, залежить успіх реалізації завдань літературної освіти студентів. Цього можна досягти, використовуючи нестандартні форми проведення занять.

Одним із шляхів формування комунікативних і мовленнєвих компетентностей студентів є компаративний аналіз художнього твору, який має на меті глибше розкрити ідейно-естетичну сутність кожного з порівнюваних творів чи процесів, дати історико-літературне пояснення відповідностей або відмінностей літературних явищ письменств, а найголовніше – формувати гуманістичний світогляд молоді, шанобливо ставитися до різних народів, допомагати їй якомога ширше пізнавати світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод компаративного аналізу у філології складався впродовж ХІХст. під впливом філософії позитивізму. Запропонований він був німецьким філологом Теодором Бенфеєм (1809-1881) й ґрунтується на теорії „запозичень”, однак елементи компаративістики з’явилися в працях Арістотеля ще в епоху античності. В Україні засади порівняльного вивчення літератури застосовували М. Драгоманов, М. Дамкевич, І. Франко. Зустрічається даний метод у літературно-критичних статтях Т.Бенфея, М. Дашкевича, М. Бахтіна, В. Біблера, Р. Гром’яка, І. Папуші. Серед найбільш вагомих сучасних студій в галузі компаративістики - праці Л. Мірошніченко, Т. Нефедової, Н. Волошиної, О. Ніколенко, О.Куцевол, Ж.Клименко, А.Градовського, В.М.Бабенко, Д.Наливайка. Формуванню полікультурної компетентності на уроках (заняттях) компаративного аналізу допомагають елементи методичних концепцій Ю.Ковбасенка, Є.Волощук, О.Ісаєвої. Мето-

дологія компаративного аналізу художнього тексту описана і в працях А.Дима, Д.Дюришина, В.Жирмунського, І.Львіна.

Формулювання мети статті. Мета дослідження – розкрити переваги занять з використанням компаративного аналізу, схарактеризувати етапи його здійснення, найбільш ефективні форми і методи в ході проведення заняття з метою глибшого розкриття ідейно-естетичної сутності кожного з порівнюваних творів чи процесів, показати приклади практичного використання елементів компаративного аналізу у викладанні зарубіжної та української літератури.

Виклад основного матеріалу. Вчитель-словесник, щодня маючи справу з Поезією, Словом, Мистецтвом, на заняттях літератури має змогу підготувати студентів до сприйняття краси, розуміння естетики навколишнього світу.

Якщо література вивчається як мистецтво слова, то й заняття з цього предмета має нагадувати твір мистецтва, в усякому разі наближатися до нього. У педагогічній практиці все більше популярності набувають інтегровані заняття, предметом їх вивчення стають багатоаспектні об'єкти, інформацію про сутність яких подають різні навчальні дисципліни. Цій меті відповідають заняття компаративного аналізу, на яких домінуючим є порівняльний аналіз художньої літератури.

Заняття з елементами компаративного аналізу – це особливі заняття. Основна їхня перевага перед традиційними полягає в тому, що вони максимально оптимізують навчальний процес, роблять його дослідницьким, творчим, цікавим. Такі заняття виключають диктат викладача, унеможливають його безперервний суцільний монолог, повчання. Студенти на таких заняттях опиняються в ситуації пошуку, дослідження через порівняння окремих літературних фактів і явищ. А це активізує їхній пізнавальний інтерес, додає розумової і емоційної енергетики, сприяє розкриттю творчого потенціалу кожного студента, формуванню навичок аналітичного мислення, вихованню толерантних рис характеру, виробленню особистого погляду на життєві події та явища.

Компаративний шлях аналізу має такі *етапи* (вчений-методист Л.Мірошниченко):

- 1) підготовчий;
- 2) реалізації;
- 3) узагальнення.

Вибір форми порівняльного методу відбувається вже на першому (підготовчому) етапі - планування навчального матеріалу літератури.

Уже на цьому етапі використовується компаративний підхід: порівнюється матеріал навчальних програм із світової та української літератур; здійснюється відбір художніх творів для проведення занять компаративного аналізу; визначається, який матеріал залишиться фоновим на заняттях.

Другим етапом є проведення заняття компаративного аналізу.

Мета такого заняття в системі даного педагогічного досвіду - глибше розкрити ідейно-естетичну сутність кожного з порівнюваних творів чи процесів; дати історико-літературне пояснення відповідностей або відмінностей літературних явищ різних письменств.

На *третьому етапі* доводимо спорідненість світоглядних позицій та художньої розмаїтості авторів порівнюваних творів. З'ясувавши причини взаємодії різнонаціональних літератур, визначаємо специфіку кожного з художніх творів, самотутність та індивідуальність стилю митців.

Найдоцільнішим на заняттях компаративного аналізу є використання методів творчого читання; проблемної ситуації; порівняння художніх творів; зіставлення твору з його генетичним джерелом; евристичної бесіди, диспуту, діалогу тощо. Форми роботи можуть бути групові та індивідуальні, домашні завдання на таких заняттях повинні мати творчий, диференційований характер, із застосуванням елементів інноваційних методів та прийомів навчання, цікавих для студентів. Найефективнішим засобом здійснення компаративного аналізу може бути складання порівняльних таблиць, порівняльних діаграм, створення «живих презентацій, віртуальних літературних музеїв тощо.

Під час вивчення творчості того чи іншого зарубіжного письменника потрібно звертати увагу на його зв'язки з Україною, знайомство з діячами української культури, українськими мотивами в його творчості, діяльністю українських перекладачів щодо популяризації творів даного митця в Україні.

Одним із видів компаративного аналізу є *аналіз перекладу* літературного твору. Першим кроком в аналізі перекладу вважаємо усвідомлення першотвору в його зв'язках із суспільним життям тієї країни і тієї епохи, які його породили і які в ньому відображені. Другий крок - осмислення літературного твору як мистецького явища, на цьому етапі студентам пропонується зробити підрядковий переклад тексту. При подальшому аналізі художній переклад розглядається на всіх рівнях структури — лексико-семантичному, філологічному, синтаксичному, ритміко-інтонаційному, фонетичному.

Література як мистецтво слова передбачає використання порівняльного методу не тільки в рамках світового літературного процесу, а й проведення аналогій з іншими видами мистецтва, зокрема живопису, музики, архітектури тощо. Зокрема при розгляді теми «Модернізм як визначальне явище світової літератури останньої третини ХІХ- поч. ХХ ст.», особливий акцент робиться на творчому синтезі можливостей музики та живопису в літературі. «Кольоромузичність» як основа поетичної творчості раннього Тичини дають широкий простір для здійснення подібних аналогій.

Наведемо приклади елементів компаративного аналізу, які використовуємо у практичній роботі на заняттях української та зарубіжної літератури.

Подібність комедії М.Куліша «Мина Мазайло» та Б.Шоу «Пігмаліон»
(Евристична бесіда, проблемні пізнавальні завдання)

I група — досліджує філологічний конфлікт у п'єсі «Мина Мазайло»;

II група — у п'єсі «Пігмаліон».

Висновок: ірландець Б. Шоу розвиває його на соціальному ґрунті — Еліза не досягне успіху в житті та кар'єрі доти, доки буде розмовляти на своєму арго.

Українець Куліш розвиває той самий «філологічний конфлікт» у етно-соціальному аспекті. Мина Мазайло хоче позбутися української вимови, щоб зрости соціально.

Завдання групам

- дослідити зовнішню метаморфозу Елізи;
- дослідити внутрішнє перетворення Елізи.

Робота в парах

Одна пара досліджує, якою була Уля до того, як закохалася у Мокія, друга пара — якою стала Уля наприкінці твору.

Висновок: експеримент професора Хіггінса перевершив усі сподівання: Еліза не тільки засвоїла мову, а й усвідомила себе як неповторну особистість, незалежну індивідуальність.

Уля на прохання Рини повинна закохати в себе Мокія й умовити його не

заважати батькові змінити прізвище, але під впливом Мокія, справжнього носія української мови і культури, вона сама закохується в нього і відчуває пробудження своєї української душі.

Спільне і відмінне в образах Пузиря з комедії І.Карпенка-Карого «Хазяїн» і Гобсека з повісті Оноре де Бальзака «Гобсек»

I. Завдання для групи бальзакознавців:

а) Як характеризують героя твору такі висловлювання Гобсека:

„Щастя знаходить той, хто вміє застосовувати свої здібності за будь-яких обставин”; „На світі немає нічого постійного”; „Незрушне тільки одне почуття, яким нас наділила природа, – інстинкт самозбереження”; „У золоті зосереджені всі сили людства”; „Марнославство – це наше „я”. А задовольнити його можна тільки золотом”; „Одне слово, я володію світом, не стомлюючи себе, а світ не має наді мною ніякої влади”; „Золото – ось духовна сутність усього теперішнього суспільства”; „Що таке життя? Машина, яку приводять у рух гроші”.

II. Завдання для групи українознавців:

б) Як характеризують героя твору такі висловлювання Пузиря:

„Йшов за баришами наосліп, штурмом кришив направо і наліво, плював на все і знати не хотів людського поговору”; „Ми, дочко, ніколи не знали, що можна, чого не можна. Аби тільки бариш, то все можна!”; „Колись, кажуть, були одважні люде на війні, – бились, рубались, палили, голови котились з плеч, як капуста з качанів; тепер нема таких страховин, і вся одвага чоловіча йде на те, де б більше зачепить!.. Колись бусурманів обдирали, а тепер своїх рідних! Як на війні нікого не жаліли, – бо ти не вб'єш, тебе уб'ють, – так тут нема чого слини розпускать: не візьмеш ти, то візьмуть у тебе!”

III. Методом «Синтез думок» підготувати обґрунтовану відповідь на питання:

а) «Чому, маючи стільки грошей, Гобсек жив так скромно?»

б) «Чому, маючи стільки грошей, Пузир жив так скромно?»

IV. Завдання групам

Створити таблицю характерних рис персонажів, з'ясувати їх спільну мету

V. Міні-диспут «Багатство, золото, земля в житті героїв О. де Бальзака, І.Карпенка-Карого та у нашому житті».

Вивчаючи поезію **«Фуга смерті»** українця за народженням **Пауля Целана**, можна запропонувати одинадцятикласникам здійснити компаративний аналіз цього твору та поезії **«Цавет танем!»** (з вірменської «прощання, «прощавай») **Л. Костенко**.

Досліджувати схоже та відмінне у поезіях Л. Костенко та П. Целана можна за таким *алгоритмом*, що висвітлюється на моніторах комп'ютерів:

— Прочитайте поезії. Визначте тематику творів і їх лейтмотиви. У якому вірші їх більше?

— Доведіть, що поети описують одну і ту саму проблему.

— Віднайдіть в аналізованих поезіях художні засоби, які розкривають тему подій Другої світової війни.

— Пригадайте, що таке рефрен. Хто із поетів ХХ ст. використовував у своїх поезіях цей прийом?

— Віднайдіть у поезіях Ліни Костенко «Цавет танем!» та Пауля Целан «Фуга смерті» рефрени. Яке їх значення?

— Чим поезії різняться?

Ідейно-художні домінанти поезії французьких та українських сим-

волістів (на прикладі поезії П.Верлена, А.Рембо, О.Олеся, М.Вороного)

Структура заняття:

1. Дослідження генетичних зв'язків та типологічних сходжень зарубіжної та української літератур:

- Інтерактивна вправа;
- Виразне читання поезій;
- Мотивний, стильовий, проблемний аналіз творів.

2. Створення асоціативного малюнка, навіяного поезіями.

3. Виконання пісень на слова поетів.

Інтегроване семінарське заняття з елементами компаративістики «Доля жінки у «новій драмі»

Аналіз-узагальнення типологічно спільних рис літературного явища за планом:

1. Основні тенденції розвитку драматургії в Європі кінця XIX – початку XX ст.

2. Жіноча доля у світовій драматургії кінця XIX – початку XX ст.:

2.1. Таємниця сімейного щастя у «Ляльковому домі» Генріка Ібсена.

2.2. Леді з «пучка моркви»: У світі парадоксів Бернарда Шоу (за комедією Б.Шоу «Пігмаліон»).

2.3. «Втрачені ілюзії» чи вічний політ душі Ніни Заречної? (За п'єсою А.Чехова «Чайка»).

2.4. «Що ж мені суджено – щастя чи мука?» (За драмою Лесі Українки «Лісова пісня»).

Аналогії з іншими галузями

(українська література – історія – культурологія – архітектура - музика)

Література українського бароко.

В.Шевчук. Роман-балада “Дім на горі”

Тип заняття: заняття - мистецькі студії

Шляхи реалізації: проектна технологія, використання компаративного аналізу

Робота у групах. Завдання з теми: «Бароко: Європа і Україна».

1 гр. «Літературознавці» - підготувати міні-проект «Панівні напрямки в мистецтві і літературі в XVII– XVIII ст.»

2 гр. «Дослідники-культурологи» - підготувати міні-проект «Художня манера та особливості стилю художників бароко».

3 гр. «Знавці скульптури і архітектури» - підготувати міні-проект «Бароко в українській архітектурі. Пінзель - архітектор Бучацької ратуші».

4 гр. «Музикознавці» - підготувати міні-проект «Музика бароко».

5 гр. «Критики» – підготувати міні-проект «Барокові мотиви у романі-баладі В.Шевчука «Дім на горі».

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Компаративний аналіз — цікавий і неординарний метод, без якого на сучасному занятті не обійтись, бо він сприяє приверненню уваги студентів до національних реалій різних народів, відкриває широкі горизонти в процесі навчання та виховання, сприяє розширенню кругозору молодих людей, формуванню цілісного світобачення. Порівняння літературних творів дає можливість показати спільне – те, що об'єднує різні народи, й відмінне – те, що свідчить про неповторність нації.

Література

1. Анікіна Н. Управління змінами вимагає нових стратегій. (Стратегічні завдання управління школою в умовах реалізації Державного стандарту загальної середньої освіти). //Управління освітою. – 2012. – №19. – с. 10-15
2. Градовський А.В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: Монографія.–Черкаси: Брама, 2003.–292с.
3. Бабенко В. М. Компаративний аналіз художнього твору в системі літературної освіти школярів / В. М. Бабенко // Наукові записки. – Вип. 36. – Серія: пед. науки. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 3
4. Криворучко О.В. Компаративний аналіз як засіб розвитку полікультурної компетентності учнів на уроках світової літератури. Із досвіду роботи // Електронний ресурс. Режим доступу: [http:// www.eltutor.at.ua/id/2/259.doc](http://www.eltutor.at.ua/id/2/259.doc)
5. Куцевол О.М. Методика уроку компаративного аналізу // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – №10. – С.2-4.
6. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. — К.: ВІД «Академія», 1997. — 752 с.
7. Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т.Гром'як., упоряд.: Р.Т.Гром'як, І.В.Папуша. — Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. — 331 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти».
9. Урок словесності: реалізація змістових ліній Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: зб. Наук-метод. Матеріалів / Упоряд. Н.Уманців, Я. Козеленко, С. Худецька; наук ред. О. Мариновська. – Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2012. –270 с.
10. Шалагінов Б. Літературна компаративістика в школі: можливості і труднощі. // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2011. – №6. – С.2 – 5.

REFERENCES

1. Anikina N. Upravlinnya zminamy vymahaye novykh stratehiy. (Stratehichni zavdannya upravlinnya shkoloju v umovakh realizatsiyi Derzhavnoho standartu zahal'noyi seredn'oyi osvity). //Upravlinnya osvitoju. – 2012. – №19. – s. 10-15
2. Hradovs'kyu A.V. Komparatyvnyy analiz u systemi shkil'noho kursu literatury: metodolohiya ta metodyka: Monohrafiya.–Cherkasy: Brama, 2003.–292
3. Babenko V. M. Komparatyvnyy analiz khudozhn'oho tvoruv v systemi literaturnoyi osvity shkolyariv / V. M. Babenko // Naukovi zapysky. – Vyp. 36. – Seriya: ped. nauky. – Kirovohrad : RVTs KDPU im. V. Vynnychenka, 2001. – S. 3
4. Kryvoruchko O.V. Komparatyvnyy analiz yak zasib rozvytku polikul'turnoyi kompetentnosti uchniv na urokakh svitovoyi literatury. Iz dosvidu roboty // Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: [http:// www.eltutor.at.ua/id/2/259.doc](http://www.eltutor.at.ua/id/2/259.doc)
5. Kutsevol O.M. Metodyka uroku komparatyvnogo analizu // Vsesvitnya literatura v serednikh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny. – 2004. – №10. – S.2-4.
6. Literaturoznachyy slovnyk-dovidnyk / P. T. Hrom"yak, Yu.I. Kovaliv ta in. — K.: VID «Akademiya», 1997. — 752 s.
7. Literaturoznachna komparatyvistyka. Navchal'nyy posibnyk /Red. R.T.Hrom"yak., uporyad.: R.T.Hrom"yak, I.V.Papusha. — Ternopil': Redaktsiynovydavnychyy viddil TDPU, 2002. – 331 s.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 23 lystopada 2011 r. № 1392 «Pro zatverdzhennya Derzhavnoho standartu bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity».

9. Urok slovesnosti: realizatsiya zmistovykh liniy Derzhavnoho standartu bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity: zb. Nauk-metod. Materialiv / Uporyad. N.Umantsiv, Ya. Kozelenko, S. Khudets'ka; nauk red. O. Marynovs'ka. – Ivano-Frankivs'k: Suprun V.P., 2012. – 270 s.

10. Shalahinov B. Literaturna komparatyvistyka v shkoli: mozhyvosti i trudnoshchi. // Vsesvitnya literatura v serednikh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny. – 2011. – №6. – S.2 – 5.

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ (С ОПЫТА РАБОТЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ЛИТЕРАТУРЫ)

А.Н. МАТИЙЧУК, специалист высшей категории, преподаватель-методист ОП НУБиП «Залещицкий аграрный колледж им. Е. Храпливого»

***Аннотация.** Проанализированы современные методы преподавания украинской и зарубежной литературы сквозь призму использования компаративистики как формы межлитературных и межкультурных отношений. В статье приведены опыт проведения занятий украинской и зарубежной литературы в колледже с использованием приемов сравнительного анализа.*

***Ключевые слова:** компаративистика, компаративный анализ, поликультурное компетентность, методика преподавания украинской и зарубежной литературы*

COMPARATIVE ANALYSIS AS A TOOL FOR MULTICULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS (WITH EXPERIENCE TEACHER OF LITERATURE)

О. МАТИУЧУК, specialist of the highest category, the teacher-methodologist VP NUBiP "Zalishchyky Agricultural College. E. Khraplyvy "

***Abstract.** Paper modern methods of teaching Ukrainian and foreign literature through the prism used as a form mizhliteraturnykh comparative and intercultural relations. The article presents the experience of Ukrainian studies and literature in college, using techniques of comparative analysis.*

***Keywords:** comparative studies, comparative analysis, multicultural competence, methods of teaching Ukrainian and foreign literature*

УДК 37:631.1

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДБАЙЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

К. І. МЕШКО, здобувач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДБАЙЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

***Анотація.** У статті виокремлено і обґрунтовано педагогічні умови*

© К. І. Мешко, 2015